

ลำดับพยัญชนะไทย

เรื่องการลำดับพยัญชนะไทยและการแบ่งวรรณยุกต์ ผู้เขียนเคยนึกสงสัยอยู่ว่ามีกฎเกณฑ์เช่นไรแน่ นักปราชญ์ทางภาษาไทยได้เคยเขียนอธิบายไว้หลายท่านด้วยกัน แต่อาจกล่าวได้ว่าส่วนใหญ่ท่านเหล่านั้นยึดเอาไวยากรณ์บาลีและสันสกฤตเป็นหลัก

รูปพยัญชนะ^๑ ไทยมี ๔๔ ตัว พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) กล่าวว่า การสอนภาษาไทยนั้น เด็กไทยที่เริ่มเรียนเขียนอ่านต้องจำตัวพยัญชนะทั้งหมด หลังจากนั้นนับเป็นตอน ๆ ให้รู้ว่ามีกี่ตอน และตอนหนึ่งมีกี่ตัว ต้องให้รู้ทั้งหกตอน และจำได้ขึ้นใจทุกตัว หลังจากนั้นจึงเริ่มเรียนเรื่องอื่น ๆ ต่อไป^๒ ตอนหรือวรรคทั้งหกนั้นแบ่งออกได้ดังนี้คือ

ก ข ข ก ค ฅ ง

จ ฉ ช ซ ฌ ญ

ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ

ด ต ถ ท ธ น

บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม

ย ร ล ว ศ ษ ส ห ฬ อ ฮ

เรื่องการเรียงลำดับตัวอักษรก่อนหลังและการแบ่งวรรคตอนนี้ ไม่ทราบว่ามีขึ้นในสมัยใดแน่ พระยาศรีสุนทรโวหารกล่าวว่า “การบัญญัติ^๓แบบแผนตัว ก ข น มีแต่โบราณลาลึกตก

๑. พระยาศรีสุนทรโวหารอธิบายว่า “พยัญชนะแปลว่าของ เป็นเครื่องสำแดงความ คือว่าคนรู้หนังสือถ้าได้รู้ตัวพยัญชนะก็รู้หนังสือความว่าเรื่องนั้น ๆ”

พระยาศรีสุนทรโวหาร ภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารเล่ม ๑ (โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม พระนคร พ.ศ. ๒๔๑๔) หน้า ๓๕

อาจารย์กำชัย ทองหล่อ อธิบายว่า “พยัญชนะ แปลว่า กระทำเสียงให้ปรากฏชัดเจนในภาษาพูด หมายถึงสำเนียงชัดเจนนที่เกิดจากพยัญชนะประสมกับสระ แต่อาจจะมีความหมายหรือไม่ก็ได้ ในภาษาหนังสือหมายถึงเครื่องหมายหรือตัวอักษรที่ใช้ประสมกับสระ เพื่อใช้แทนภาษาพูด หรืออาจเรียกว่าพูดให้มีให้สูญ”

กำชัย ทองหล่อ หลักภาษาไทย พิมพ์ครั้งที่ ๒ (ห้างหุ้นส่วนจำกัดบำรุงสาส์น พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๙) หน้า ๗๘

๒. พระยาศรีสุนทรโวหาร เล่มเดียวกัน หน้า ๓๕

คำบรรพนัก”^๓ แต่ถ้าเราย้อนกลับไปพิจารณาพยัญชนะไทยในสมัยสุโขทัยที่มีปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง พ.ศ. ๑๘๒๖ เกี่ยวกับตัวอักษรไทยแล้ว จะพบข้อความดังนี้ “เมื่อก่อนลายสือไทยนั้นมี ๑๒๐๕ ศกปี่มะแม พ่อขุนรามคำแหงหาใคร่ใจในใจแล้ได้ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อบุณนัไ้ไว้”^๔

อาจารย์นำ ทองคำวรรณได้เขียนชี้แจงไว้ว่า จากข้อความดังกล่าวทำให้เกิดความเข้าใจว่า เมื่อแรกตัวอักษรไทยคงจะยังไม่มีใช้ ต่อเมื่อพ่อขุนรามคำแหงได้ประดิษฐ์ขึ้นเมื่อมหาศักราช ๑๒๐๕ (พ.ศ. ๑๘๒๖) แล้ว จึงได้มีอักษรไทยใช้เป็นครั้งแรกนั้น ไม่เป็นความจริงเพราะตัวอักษรไทยชนิดของพ่อขุนรามคำแหงเพิ่มมีขึ้นในสมัยของพ่อขุนรามคำแหงจริง แต่ตัวอักษรไทยชนิดอื่น ๆ ที่ไทยเราเคยใช้มาก่อนมีอยู่แล้ว ๒ ชนิด คือชนิดอักษรขอมอย่างหนึ่ง ชนิดอักษรขอมอย่างหนึ่ง^๕

ตัวอักษรซึ่งพ่อขุนรามคำแหงประดิษฐ์ขึ้นนั้น ผิดกับตัวอักษรของพวกจาม เขมร มอญ พม่า ไทยใหญ่ และพวกไทยอื่น ๆ คือมีพยัญชนะมากกว่า และมีสระมากกว่า^๖ พยัญชนะที่พ่อขุนรามคำแหงคิดสร้างเพิ่มเติมขึ้นมี ๑๑ ตัวคือ ข ค ช ฎ ค บ ฝ ฟ ศ ษ ฮ^๗ รวมแล้วพ่อขุนรามคำแหงทรงคิดประดิษฐ์ตัวอักษรไว้ ๓๙ ตัวคือ

ก ข ข ค ค ฃ ง

จ ฉ ช ซ ฌ

ฎ ฏ ฐ ฒ

ด ต ถ ท ธ น

บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม

ย ร ล ว ศ ษ ส ห อ^๘

จากการสันนิษฐานเทียบการเขียนอักษรไทยกับอักษรขอมในสมัยพ่อขุนรามคำแหงนั้น อาจารย์นำ ทองคำวรรณว่า ตัว “ฌ” ครั้งพ่อขุนรามคำแหงยังไม่มี แต่มีในประชุมศิลาจารึกหลักที่ ๒ ศักราชไม่ปรากฏ และมาเมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ พ.ศ. ๒๒๗๙ ตัว “ฃ ฒ พ

๓. เล่มเดียวกัน หน้า ๓๖

๔. นำ ทองคำวรรณ สันนิษฐานเทียบการเขียนอักษรไทยกับอักษรขอมในสมัยพ่อขุนรามคำแหง (โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๘) หน้า ๑

๕. เล่มเดียวกัน

๖. ขจร สุขพานิช ลายสือไทย (โรงพิมพ์ไทยพาณิชย์การ พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๕) หน้า ๗

๗. เล่มเดียวกัน หน้า ๘

๘. นำ ทองคำวรรณและอื่น ๆ หลักภาษาไทย (โรงพิมพ์มณฑลการพิมพ์ พระนคร พ.ศ. ๒๕๐๕) หน้า ๑๑

และ ฮ” นน ครึ่งพอบุนรามคำแหงหรือครึ่งพญาไทยังไม่ปรากฏในศิลาจารึก แต่มีปรากฏในสมัยสมเด็จพระเจ้าบรมโกศเช่นเดียวกัน นอกจากนั้นก็มีปรากฏอยู่ในสมุติไทยอีกด้วย^๙

เมื่อมาพิจารณาหนังสือจินตมณี^{๑๐} ปรากฏว่าจินตมณี^{๑๐} ฉบับพิมพ์ของหมอมสมิต มีกล่าวถึงตัวอักษรไทยโดยแยกออกเป็นวรรคละ ๕ ตัว ดังนี้

ก ข ข ก ค ฅ ฆ	จ ฉ ช ซ ฌ ญ
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๑ ๒	๓ ๔ ๕ ๑ ๒ ๓
ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ	ด ต ถ ท ธ น
๔ ๕ ๑ ๒ ๓ ๔	๕ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕
บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม	ย ร ล ว ศ ษ ส ห พ อ ฮ” ^{๑๑}
๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๑ ๒ ๓	๔ ๕ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๑ ๒ ๓ ๔

การแบ่งดังกล่าวนี้มีปรากฏอยู่แต่เฉพาะฉบับหมอมสมิตซึ่งลงพิมพ์ต่อท้ายเดิมขึ้นมา ผิดกับฉบับอื่น ๆ^{๑๒}

ดังนั้นการเรียงลำดับตัวอักษรและการแบ่งวรรคตอนพยัญชนะไทยแบบที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนี้ ก็ไม่สามารถระบุให้แน่นอนลงไปได้ว่าเกิดขึ้นในสมัยใดแน่ พระยาศรีสุนทรโวหารอุนมานและคาดคะเนว่า ตัวอักษรไทยแต่เดิมเห็นจะมีแต่ ๒๘ อักษร คือ ก ข ค ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ล ว ศ ษ ส ห อ ฮ เท่านั้น พอใช้กับภาษาไทยแท้ได้จริง

ครั้นภายหลังสืบๆ มา บ้านเมืองเจริญสมบูรณ่มากขึ้น นักปราชญ์ฝ่ายจินตวิรูบาลีคำมครและภาษาต่าง ๆ ก็มากขึ้น ท่านจึงเห็นพร้อมใจด้วยกันว่า การที่จะใช้หนังสือมิใช่จำเพาะแต่ความภาษาไทยอย่างเดียว ข้อความสำคัญจะต้องใช้ภาษามครและภาษาสันสกฤตก็มี คำที่วันักปราชญ์คึกคักพากย์กลอน จะใช้พากย์ภาษาอื่น ๆ ก็มี จำต้องคิดตัวอักษรเติมใน “ก ข” เข้าอีกให้พอรับรองแก่ภาษาอื่น ๆ ท่านเห็นพร้อมกันอย่างนั้น จึงได้เติมตัว ข ค ฅ เข้าในตอน ก เป็นเจ็ดตัวขึ้น เติม ณ ญ เข้าในตอน จ เติม ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ อีกตอนหนึ่ง เติมตัว ธ ในตอน ต ต เติม

๙. เล่มเดียวกัน หน้า ๗๓, ๗๗, ๗๘, ๘๘, ๑๐๐

๑๐. หนังสือจินตมณีเป็นแบบเรียนหนังสือไทยตั้งแต่เริ่มหัดอ่าน จนถึงหัดเรียนรู้วรรณคดีและอักษรศาสตร์ไทยชั้นสูง กล่าวกันว่าเคยใช้เป็นตำราเรียนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชลงมา

๑๑. จินตมณี เล่ม ๑-๒ (โรงพิมพ์พระจันทร์ พระนคร พ.ศ. ๒๔๘๕) หน้า ๗๑

๑๒. เล่มเดียวกัน

ตัว ก ในตอน ป เดิมตัว ศ ษ พ ในตอน ข รวมที่เดิมภายหลัง ข ค ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ
ณ ฐ ฎ ศ ษ พ ๑๖ อักษร บรรจบกับตัวเดิมเป็น ๔๔ ตัว แต่การเพิ่มเติมขึ้น จะเป็นครั้งเดียว
หรือหลายครั้งก็ไม่ทราบแน่^{๑๓}

ตัวอักษรซึ่งมีเสียงซ้ำกันตามที่พระยาศรีสุนทรโวหารว่าเพิ่มขึ้นในภายหลังนั้น ที่จริงแล้ว
เราไม่ทราบแน่ชัดเลยว่าตัวอักษรเหล่านั้นในสมัยเดิมมีเสียงเช่นเดียวกับที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ คือ
เป็นเสียงซ้ำกันหรือไม่ เนื่องจากเสียงในภาษาเปลี่ยนแปลงได้ง่าย เมื่อกินเวลานานเข้าเราก็ไม่
สามารถสืบทราบถึงเสียงที่มีอยู่เดิมได้ ดังนั้นการสันนิษฐานของพระยาศรีสุนทรโวหารจึงไม่แน่ว่าจะ
ถูกต้องตรงต่อความเป็นจริง การที่ว่าเสียงในภาษาไทยเดิมมีอยู่เพียง ๒๔ เสียงนั้น จึงยังไม่แน่นอน

อย่างไรก็ตาม เมื่อดูจากคำราชาภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหารแล้ว ปรากฏว่าการ
เรียงลำดับตัวอักษรไทยและการแบ่งตัวอักษรออกเป็น ๖ วรรณ^{๑๔} มีใช้กันอยู่ในภาษาคำปรากฏอยู่
ในตำราดังกล่าว^{๑๕} การแบ่งวรรณตอนและลำดับตัวอักษรไทยแบบนี้ ใช้สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

มีโคลงบทหนึ่งในหนังสือจินตามณีกล่าวถึงตัวพยัญชนะไทยว่า พยัญชนะไทย ๓๓ ตัวได้
มาจากอินเดีย

“อักษรไทย่างน ^{๑๖}	เดิมพราหมณ์
จรจากแต่เมืองราม	ราชโพ้น
ต่อตั้งอยู่ยังสยาม	ประเทศ น ^{๑๗} แล
แปลงรูปยกหย่างโน้น	จึงให้ไปเรียน” ^{๑๘}

พยัญชนะไทยที่ได้มาจากอินเดีย^{๑๙} ถ้าคิดจำนวน ๓๓ ตัวก็เท่ากับจำนวนตัวพยัญชนะใน
ภาษาบาลี ซึ่งแบ่งออกเป็น ๖ วรรณ

วรรณ กะ	ก ข ค ฌ ง
วรรณ จะ	จ ฉ ช ฌ ญ
วรรณ ฎะ	ฎ ฏ ฐ ฒ ณ
วรรณ ตะ	ต ถ ท ฐ น
วรรณ ปะ	ป ฟ พ ภ ม
เศษวรรณ	ย ร ล ว ส ห พ ^{๒๐}

๑๓. พระยาศรีสุนทรโวหาร ภาษาไทยภาคที่ ๒ ของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) (ป. พิศนาคะ
การพิมพ์ ธนบุรี พ.ศ. ๒๕๐๔) หน้า ๔๖-๔๗

๑๔. พระยาศรีสุนทรโวหาร ภาษาไทยของพระยาศรีสุนทรโวหาร เล่ม ๑ หน้า ๓๕

๑๕. จินตามณี เล่ม ๑-๒ หน้า ๗๓

แต่พยัญชนะไทยไม่มี^{๑๖} และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับพยัญชนะสันสกฤตแล้วปรากฏว่า พยัญชนะสันสกฤตมี ๓๕ ตัว คือติม ศ ช เพิ่มขึ้นจากพยัญชนะบาลี^{๑๖} ดังนั้นถ้านับจำนวนพยัญชนะ กันแล้ว ภาษาไทยเรามีพยัญชนะเพิ่มขึ้นจากภาษาบาลีสันสกฤตดังนี้คือ ข ค ฌ ฎ ฒ บ ฬ ฟ อ และ ฮ ส่วน^{๑๗} ซึ่งมีในภาษาบาลีและสันสกฤตนั้น ภาษาไทยไม่มี การที่ต้องมีพยัญชนะเพิ่มขึ้นนี้ เพื่อให้พอเขียนสำเนียงในภาษาไทยได้ครบถ้วน^{๑๗}

เราจะเห็นได้ว่า การแบ่งวรรคและการเรียงลำดับอักษรของไทยเลียนแบบแบบไวยากรณ์ บาลีและสันสกฤต โดยเติมพยัญชนะที่ไทยคิดขึ้นลงแทรกในวรรคต่าง ๆ

พยัญชนะบาลีนั้นแบ่งตามฐานที่เกิดได้ดังนี้คือ

วรรค กะ	ก ข ค ฌ ง	เกิดแต่ฐานคอ
วรรค จะ	จ ฉ ช ฌ ญ	เกิดแต่ฐานเพดาน
วรรค ฎะ	ฎ ฐ ฑ ฒ ณ	เกิดแต่ฐานปุ่มเหงือก
วรรค ตะ	ต ถ ท ธ น	เกิดแต่ฐานฟัน
วรรค ปะ	ป ผ พ ภ ม	เกิดแต่ฐานริมฝีปาก

ส่วนเศษวรรคนั้นแบ่งตามฐานที่เกิดได้ดังนี้คือ ห เกิดแต่ฐานคอ ศ ย เกิดแต่ฐานเพดาน ร ษ พ เกิดแต่ฐานปุ่มเหงือก ล ฬ เกิดแต่ฐานฟัน และ ว เกิดจากริมฝีปาก^{๑๘}

ฐาน	เสียงไม่ก้อง (อโหชนะ)		เสียงก้อง (โหชนะ)		
	เสียงเบา (สัท)	เสียงหนัก (อณิต)	เสียงเบา (สัท)	เสียงหนัก (อณิต)	เสียงขึ้นจมูก (นาสิก)
คอ	ก	ข	ค	ฌ	ง
เพดาน	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
ปุ่มเหงือก	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
ฟัน	ต	ถ	ท	ธ	น
ริมฝีปาก	ป	ผ	พ	ภ	ม

๑๖. ก๊าซย ท่องหล่อ เดิมเดียวกัน หน้า ๔๘-๔๙

๑๗. พระยาอภัยภูธรพิสาร หลักภาษาไทย อักษรวิ พิมพ์ครั้งที่ ๗ (ไทยวัฒนาพานิช พระนคร พ.ศ. ๒๔๔๕) หน้า ๑๔

๑๘. น้ำ ท่องคำวรรณและอื่น ๆ หลักภาษาไทย หน้า ๑๖

พยัญชนะบาลีในวรรคต่าง ๆ ยังมีคุณลักษณะต่าง ๆ กันออกไปเป็นเสียงหนักเสียงเบา เสียงชั้นจุมูก เสียงก้อง และเสียงไม่ก้อง ดังนี้^{๑๙}

พยัญชนะสัณเฑาะวรรคแม้ว่าตามทีจริงแล้วมีฐานที่เกิดแห่งเดียวกับพยัญชนะวรรค แต่ก็มีลักษณะอย่างอื่นที่ทำให้แตกต่างออกไปจากพยัญชนะวรรค

เพดาน	ย	}	เสียงเบา ก้อง บาลีจัดเป็นประเภทกึ่งสระ (อรรธสระ)
ปุ่มเหงือก	ร		
ฟัน	ล		
ริมฝีปาก	ว		
เพดาน	ศ	}	เสียงเบา ไม่ก้อง จัดเป็นประเภทเสียงเสียดสี (อุสุ่ม)
ปุ่มเหงือก	ษ		
ฟัน	ส		

ฐานคอ “ห” เป็นเสียงหนัก ไม่ก้อง ฐานปุ่มเหงือก “พ” เป็นเสียงเบา ก้อง ฐานคอ “อ” เป็นเสียงเบา ไม่ก้อง ฐานคอ “ฮ” เป็นเสียงเบา ก้อง^{๒๐}

การแบ่งลักษณะของเสียงตามที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นการแบ่งตามลักษณะของเสียงพยัญชนะในภาษาบาลี ส่วนพยัญชนะไทยถ้านับเสียงที่ใช้ในภาษาไทย โดยไม่คำนึงถึงเสียงสูงต่ำ (tone) แล้ว รูปพยัญชนะ ๔๔ รูปมีเสียงอยู่ ๒๑ เสียงเท่านั้นคือ

๑. ก	๑๑. น ฦ
๒. ข ฃ ก ฅ ฆ	๑๒. บ
๓. ง	๑๓. ป
๔. จ	๑๔. ผ พ ภ
๕. ฉ ช จ	๑๕. ฝ ฟ
๖. ฌ ศ ษ ส	๑๖. ม
๗. ญ ย	๑๗. ร
๘. ฎ ฏ	๑๘. ด ฬ
๙. ฏ ฑ	๑๙. ว
๑๐. ฐ ถ ฑ ฒ ท ธ	๒๐. ห ฮ
	๒๑. อ

๑๙. เล่มเดียวกัน หน้า ๑๖

๒๐. กำชัย ทองหล่อ เล่มเดียวกัน หน้า ๘๐

เรื่องหน่วยเสียงพยัญชนะของไทยนั้นยังมีข้อโต้เถียงซึ่งยังไม่ยุติลงไปได้ พระยาอุปทิศศิลป-
 สารเขียนไว้ในตำราอักษรวิจิตรว่า รูปพยัญชนะ ๔๔ รูปมี ๒๐ เสียง โดยไม่นับเสียง อ เป็นหน่วย
 เสียงพยัญชนะ เพราะท่านว่า เสียง อ เป็นท่อนให้สระเกาะเท่านั้น^{๒๑} บทความเรื่อง “ภาษาศาสตร์”
 ของ ดร. กานดา ณ ถลาง และบทความเรื่อง “การวิเคราะห์ภาษาไทยตามหลักภาษาศาสตร์”
 ของ ดร. วิจิตร ณ ภาณุพงศ์ ก็ลงความเห็นเช่นเดียวกัน คือมีเสียงพยัญชนะ ๒๐ เสียง^{๒๒} Gordon
 H. Allison นับเสียง อ เข้าอยู่ในจำพวกสระด้วยเช่นเดียวกัน^{๒๓}

ดร. บรรจบ พันธุเมธาว่า ในภาษาไทยมีเสียงพยัญชนะ ๒๑ เสียง โดยรวมเอา อ^{๒๔}
 เข้าเป็นเสียงพยัญชนะด้วย เช่นเดียวกับ ดร. อุดม วโรตม์สถิตคิดตั้งเขียนไว้ว่า เสียงพยัญชนะไทย
 มี ๒๑ หน่วยเสียง เสียง อ ใช้สัญลักษณ์ตามแบบสากลคือ / ʔ /^{๒๕} ความเห็นดังกล่าวนี้ตรงกับ
 ความเห็นของ Mary R. Haas^{๒๖} หนังสือ Foundations of Thai Part ๒ ของ Edward M.
 Anthony, Deborah P. French และ Udom Warotamasikkhadit กล่าวถึง “อ” ว่าเป็นเสียงพยัญ-
 ชนะที่น่าเสียงอื่น^{๒๗} เช่นในคำ อุ่น (ʔa ʔun) อร่อย (ʔa ʔry) เป็นต้น นอกจากนั้นปรากฏ
 ว่าเป็นเสียงพยัญชนะในคำอื่น เช่นอากาศ (ʔaa ʔaat) เก้า (kaw ʔii) อีกด้วย

ความเห็นในเรื่องการนับตัว “อ” เข้าเป็นเสียงพยัญชนะไม่นับเป็นเสียงสระนั้น ดร. อุดม
 กล่าวว่า “สำหรับพยัญชนะจะถือว่ามี / ʔ / ในรูปพื้นฐาน (underlying form) เสมอ โดยเราเชื่อ

๒๑. พระยาอุปทิศศิลปสาร เล่มเดียวกัน หน้า ๑๓, ๕๑

๒๒. *ดร. กานดา ณ ถลาง “ภาษาศาสตร์” (ยังไม่ตีพิมพ์) หน้า ๖ กล่าวว่า “ส่วนในภาษาไทยตามระบบ
 การวิจัยมีสระ ๓๒ ตัว พยัญชนะ ๔๔ ตัว แต่หน่วยเสียงของภาษาไทยมีอยู่ ๓๙ หน่วยเสียง (เสียง
 พยัญชนะ ๒๐, เสียงสระ สั้น, ยาว ๙ คู่)” โดยอ้างจาก Edward Anthony, *A Teachers' Handbook
 of Thai Students' English Pronunciation Difficulties*, 1956, p. 9.

ดร. วิจิตร ณ ภาณุพงศ์ “การวิเคราะห์ภาษาไทยตามหลักภาษาศาสตร์” (ยังไม่ตีพิมพ์) หน้า ๓
 กล่าวว่า “ในภาษาไทยมีตัวอักษร ๔๔ ตัว แต่ใช้แทนเสียงได้เพียง ๒๐ เสียง”

๒๓. Gordon H. Allison, *Modern Thai : With Exercises, Vocabularies, Answer Key, and Appendix*
 (Bangkok : Prachandra Printing Press, 1959), p. 222.

๒๔. บรรจบ พันธุเมธา *ลักษณะภาษาไทย* (โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร พ.ศ. ๒๕๑๔) หน้า ๑๗ และ ๒๖๕

๒๕. ดร. อุดม วโรตม์สถิตคิด *ภาษาศาสตร์เบื้องต้น* (โรงพิมพ์คุรุสภา พระนคร พ.ศ. ๒๕๑๓) หน้า ๖๔-๖๕

๒๖. Mary R. Haas, *The Thai System of Writing* (Washington D.C.: American Council of Learned
 Societies, 1956), p. VIII.

๒๗. Edward M. Anthony, Deborah P. French, Udom Warotamasikkhadit, *Foundations of Thai Part
 II*, (Ann Arbor : The University of Michigan Press, 1968), p. 415.

ว่าในภาษาไทยจะมีสระโดด ๆ โดยไม่มีพยัญชนะไม่ได้ หรือสระเสียงสั้นจะไม่มีพยัญชนะตามไม่ได้ อาจจะมีบางท่านเถียงว่าในคำว่า อะไร ไม่เห็นมีเสียง / ไร / เลย ผู้เขียนก็เห็นด้วยว่า ในโครงรูปผิวแล้ว คำว่า อะไร ไม่มี / ไร / แต่ในรูปพื้นฐานนั้นมี การที่ อะไร ไม่มี / ไร / ก็เพราะพยางค์แรกไม่มีเสียงเน้น / ไร / จึงหายไป”^{๒๕} ดังนั้นนักภาษาศาสตร์หลายท่านจึงเห็นว่า เสียงตัว อ นับเป็นเสียงพยัญชนะ ไม่ใช่เสียงสระ หน่วยเสียงของพยัญชนะไทยจึงมี ๒๑ หน่วยเสียง^{๒๕}

ที่จริงแล้วการออกเสียงพยัญชนะไทยแตกต่างจากการออกเสียงพยัญชนะภาษาบาลีและสันสกฤต ถึงแม้ว่าลักษณะการกำหนดรูปพยัญชนะ การเรียงพยัญชนะก่อนหลัง หรือการจัดลำดับวรรณคดีลักษณะอย่างเดียวกับอักษรเทวนาครีของสันสกฤตก็ตาม^{๓๐}

เมื่อไม่คำนึงถึงเสียงสูงต่ำแล้ว เสียงพยัญชนะไทยอาจจำแนกออกได้ตามฐานกรณ์ต่างๆ^{๓๑}

๑๕๖
ตงนคอ

ฐานคอกหอย

ได้แก่ ห อ อ

ฐานเพดานอ่อน (ด้านหลังโกลดคอ) ได้แก่ ก ข ฃ ค ฅ ฆ

ฐานเพดานแข็ง (ด้านหน้าใกล้พื้น) ได้แก่ จ น ฦ ช ศ ษ ส ซ ญ บ ร ง

ดร. บรรจบ พันธุเมธา จัดเอาเสียง ศ ษ ส ซ และ ร ไว้ในฐานเพดานแข็ง Mary R. Haas
จัดเสียง ศ /s/ และ ร /r/ อยู่ในฐานหลังโคนฟันหรือปุ่มเหงือก ดร. อุดม จัดเสียง ศ ษ ส ซ
/s/ และ ร /r/ อยู่ในฐานปุ่มเหงือก เสียง จ ฉ ช ฌ /c/, /ch/ อยู่ในฐานปุ่มเหงือก-เพดาน
แข็ง^{๓๒}

ฐานพื้น (โคนพื้นด้านหลังหรือลึกลงไปที่เพดานแข็ง) ได้แก่ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต
ถ ท ธ น ล พ^{๓๓} คร. อุดมจัตตเสียงในวรรณคนอยู่ในฐานปุ่มเหงือก^{๓๔}

๒๘. คร. อุทม วโรทมฺสภคิตถํ เล่มเดียวกัน หน้า ๑๙๘

๒๙. หน่วยเสียงของภาษา คือหน่วยที่เล็กที่สุดในการออกเสียงของภาษานั้น ๆ

๓๐. บรรจบ พันธเมธา เล่มเดียวกัน หน้า ๒๖๖

๓๑. เล่มเดียวกัน หน้า ๑๙

๓๒. คร. บรรจบ พันธเมธา เล่มเดียวกัน หน้า ๑๙

Mary R. Haas เล่มเดียวกัน หน้า XI

ดร. อุดม วัชรธรรมสถิต เล่มเดียวกัน หน้า ๔๓

๓๓. ดร. บรรจบ พันธุเมธา เล่มเดียวกัน หน้า ๑๙

๓๕. ดร. อุดม วโรตม์สถิตกุล เล่มเดียวกัน หน้า ๔๓

ฐานริมฝีปาก ถ้าใช้ริมฝีปากล่างและบน (bilabial) ได้แก่ บ ป ผ พ ภ ม ว ถ้าเป็น
ริมฝีปากล่างและฟันบนได้แก่ ฝ ฟ

ถ้าจะให้คำจำกัดความเสียงต่าง ๆ ในภาษาไทยตามหลักสัทวิทยา (phonology) แล้ว อาจ
แยกกล่าวคุณลักษณะต่าง ๆ กันออกได้อีกดังนี้คือ

ห และ ฮ เสียงไม่ก้อง (อโหชนะ) เบา เกิดจากคอหอย หรืออาจเรียกได้ว่าเกิดจาก
การที่เส้นเสียงเปิดและปิดอย่างทันที ลมหายใจจะพุ่งออกจากหลอดลมโดยตรง และเป็นเสียงเสียด
แทรก^{๓๕}

อ เป็นเสียงไม่ก้อง เบา เกิดจากฐานคอหอย เป็นพยัญชนะระเบิดหรือเสียงหยุดหรือ
กัก (stops)^{๓๖}

ก เป็นเสียงไม่ก้อง เบา เกิดจากเพดานอ่อน เป็นเสียงระเบิดหรือเสียงหยุด คือโคนลิ้น
ถูกยกขึ้นมาติดกับเพดานอ่อน และทำให้อากาศที่ผ่านออกมาถูกกักอยู่ชั่วขณะหนึ่งก่อนผ่านออก
จากปาก

ข ข ค ต ฌ รูปพยัญชนะทั้ง ๕ รูปนี้ในภาษาไทยออกเสียงเป็นเสียงเดียวกัน คือ
เป็นคู่เสียงสูงและต่ำ จัดเป็นเสียงไม่ก้อง หนัก เกิดขึ้นตำแหน่งเดียวกับเสียง ก คือจากเพดาน
อ่อน และเป็นเสียงหยุดหรือกัก

ง เสียงก้อง เกิดจากเพดานอ่อน เป็นเสียงขุ่นจมุก(นาสิก)^{๓๗} คือมีลมออกจากทาง
จมุกด้วย

จ เป็นเสียงก้อง เกิดจากเพดานแข็งหรือลิ้นลงไปได้เล็กน้อย ลักษณะที่เกิดเป็นเสียงหยุด
และมีเสียงเสียดแทรกออกมาในทันที เรียกว่าพยัญชนะกึ่งเสียดแทรก (affricates)^{๓๘} ดร. บรรจบ
พันธุ์เมธาวา เสียง จ เป็นพยัญชนะระเบิด ฐานเพดานแข็ง^{๓๙}

๓๕. เสียง ห และ ฮ เกิดจากเส้นเสียง (glottal) เสียงเสียดแทรก (fricatives) คือเสียงที่เกิดขึ้นเมื่อลมหายใจ
ถูกกักไว้ตามส่วนต่าง ๆ แต่ก็ยังมีทางเสียดแทรกออกมาได้ เป็นเสียงที่ออกติดต่อกันได้นานกว่าเสียง
ระเบิด

๓๖. พยัญชนะระเบิด ถือเป็นเสียงที่ถูกขัดขวางไว้ เวลาออกเสียงลมหายใจที่พุ่งจากหลอดลมมาหยุดอยู่ในปาก
โดยถูกกักตามฐานกรณต่าง ๆ แล้วดันออกจนเกิดเสียงระเบิดขึ้น

๓๗. พยัญชนะนาสิก (nasals) นั้น ถ้าลมไม่ได้ดันออกทางปากทางเดียว คือลิ้นไก่ที่เคยยกตัวปิดปากทางไป
สู่จมุก ปล่อยให้เสียงออกไปทางจมุกได้ เสียงพยัญชนะนั้นก็กลายเป็นเสียงนาสิก

๓๘. พยัญชนะกึ่งเสียดแทรก มีลักษณะเป็นเสียงหยุดก่อนที่จะมีเสียงเสียดแทรก

๓๙. บรรจบ พันธุ์เมธาวา เล่มเดียวกัน หน้า ๒๐

ณ ช ฌ เป็นเสียงไม่ก้อง เกิดในตำแหน่งเดียวกับเสียง จ และมีคุณลักษณะอย่างเดียวกัน^{๔๐}

ศ ษ ส ซ รูปพยัญชนะทั้ง ๔ รูปนี้ ภาษาไทยออกเป็นเสียงเสียดแทรกเหมือนกันหมด ไม่มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างในภาษาสันสกฤต คือจัดเป็นเสียงไม่ก้อง เกิดจากฐานปุ่มเหงือก หรือ เพดานแข็ง ฐานมีลักษณะมนนอเล็กน้อย ทำให้เกิดเป็นเสียงไอน้ำเสียดแทรกออกมาด้วย(อสุ่ม) ปลายลิ้นจดเพดานแข็งกักลมไว้ ลมจะเสียดแทรกออกมาระหว่างปลายลิ้นกับเพดาน เสียง ส ใน ภาษาไทยนั้น บางคนอาจออกเสียงโดยใช้ลิ้นแตะที่หลังฟันบน บางคนก็ให้ลิ้นอยู่ระหว่างฟัน อย่างไรก็ตามเสียงที่เพี้ยนออกไปเล็กน้อยนี้ ก็ยังจัดว่าอยู่ในหน่วยเสียง ส

ญ บ เสียงก้อง เกิดจากเพดานแข็ง หรือเกิดลึกเข้าไปอีกเล็กน้อย เป็นเสียงพยัญชนะกึ่งสระ คือการออกเสียงนั้น ถ้าปลายลิ้นจดเพดานแข็งเป็นเสียง บ ถ้าลิ้นไม่จดเพดานเสียงก็จะกลายเป็นเสียงอ เสียง บ นี้จึงมีคุณสมบัติทั้งของสระและพยัญชนะ ของสระคือ อาจจะผสมกับพยัญชนะได้อย่างสระ ม้วนคำเรอ (ร พยัญชนะต้นผสมกับสระ อ+อะ+อิ) และอาจใช้เป็นพยัญชนะต้นและตัวสะกดได้อย่างพยัญชนะอื่น ๆ บ เป็นส่วนของรูปสระ เอียะ เอีย

ร เสียงก้อง ฐานเพดานแข็งหรือปุ่มเหงือก เป็นพยัญชนะเหลวเนื่องจากสามารถกลាក់กับพยัญชนะเสียงอื่นได้ เมื่อออกเสียงมีลักษณะเป็นพยัญชนะรว เพราะต้องงอลิ้นม้วนเข้าจดเพดานแข็ง และกักลมไว้ ณ เมื่อสبัตให้ลิ้นเคลื่อนจากที่ ลมที่ถูกกักไว้จึงจะหลุดออกมาได้ ถ้ายังสบัตเร็ว ๆ หลาย ๆ ครั้งเสียงก็จะรวมมากขึ้น ดังนั้นการออกเสียง ส นี้จึงเพี้ยนกันไปแล้วแต่ว่าเป็นเสียงรวมากหรือไม่มาก หรือบางทีเสียงที่ไต่ขึ้นจะเป็นกึ่ง ร และ ล ปัจจุบันการออกเสียง ร มักเพี้ยนกับ ล โดยมาก

ฎ ด เสียงก้อง เบา ฐานโคนฟันหรือปุ่มเหงือก และเป็นพยัญชนะระเบิด

ฏ ต ต่างจากเสียง ด ตรงที่เสียงไม่ก้อง นอกนั้นมีคุณลักษณะเหมือนกันทั้งสน

ฐ ก ฑ ฒ ท ธ เสียงไม่ก้อง หนัก เกิดจากฐานโคนฟัน หรือปุ่มเหงือก และเป็นพยัญชนะ

ระเบิด

น ฌ เสียงก้อง ฐานโคนฟันหรือปุ่มเหงือก เป็นพยัญชนะนาสิก

ด พ เสียงก้อง ฐานโคนฟัน เป็นพยัญชนะที่ลมออกมาทางข้างลิ้น (lateral) เวลาออก

๔๐. เสียง ณ ช มีเสียงเสียดแทรกผ่านหน้าลิ้นที่จดเพดานแข็ง ปลายลิ้นตกลงทำให้มีช่องว่างบริเวณนั้น แต่คร. บรรจบ พันธุมธำว่าปัจจุบันเสียง ช ที่พูดกัน ไม่มีเสียงหยุดก่อนเสียงเสียดแทรก พังคล้ายเสียง sh ในภาษาอังกฤษ ดูบรรจบ พันธุมธำ เล่มเดียวกัน หน้า ๒๑

เสียงปลายลิ้นจะกระดกจดโคนฟัน กักลมไว้ที่นั่น แล้วจึงห่อลิ้นให้ลมผ่านออกไปได้ตามข้าง ๆ ลิ้น
ล เรียกว่าเป็นพยัญชนะเหลว เพราะสามารถกลាក់กับพยัญชนะเสียงอื่นได้

บ เป็นเสียงก้อง เบา เกิดจากฐานริมฝีปากทั้งสอง เป็นพยัญชนะระเบิด

ป เสียงไม่ก้อง นอกนั้นมีลักษณะเหมือนเสียง บ

ผ พ ภ เสียงไม่ก้อง หนัก เกิดจากฐานริมฝีปากทั้งสอง เป็นพยัญชนะระเบิด

ฝ ฟ เสียงไม่ก้อง เกิดจากฐานริมฝีปากกลางและฟันบน ต้องใช้ฟันบนกดริมฝีปากกลาง
กักลมไว้ให้ลมเสียดแทรกออกมาตามไรฟัน เป็นเสียงเสียดแทรก

ม เสียงก้อง ฐานริมฝีปากทั้งสอง เป็นพยัญชนะนาสิก

ว เสียงก้อง เกิดจากฐานริมฝีปากทั้งสอง เป็นพยัญชนะกึ่งสระ เนื่องจากมีคุณสมบัติ
ทั้งของสระและพยัญชนะ เมื่อออกเสียงถ้าโคนลิ้นจดเพดานอ่อน เสียงก็จะเป็น ว ถ้าไม่จดเสียงก็จะ
เป็น อู เช่น คำ เอา (อะ+อุ) อาว (อา+อุ) ว เป็นส่วนของรูปสระ อัวะ อัว

เมื่อพิจารณาตามเสียงพยัญชนะไทยดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่ามีเสียงที่แตกต่างจาก
เสียงในภาษาบาลีสันสกฤตอยู่หลายเสียงด้วยกัน การจัดแบ่งพยัญชนะเป็นวรรคตามภาษาบาลีสันสกฤต
หรือการเรียงลำดับตัวอักษรโดยอาศัยฐานที่เกิดของเสียง คือเริ่มต้นจากในคอออกมาจนถึงส่วนหน้า
ของปากนั้น จึงไม่ถูกต้องตรงกับเสียงอันแท้จริงของไทย ถ้าจะจัดเรียงพยัญชนะไทยแล้ว ก็อาจจะ
ต้องเรียงเสียใหม่ดังนี้คือ

ฐานคอหอย

ห อ ฮ

ฐานเพดานอ่อน

ก ข ฃ ค ฅ ฆ ง

ฐานเพดานแข็ง

จ ฉ ช ฌ ญ บ

ฐานปุ่มเหงือก

ช ฅ ฆ ฬ

ฐานฟัน (โคนฟันหรือปุ่มเหงือก)

ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ท ธ ณ น ล พ

ฐานริมฝีปาก

บ ป ผ พ ภ ฝ ฟ ม ว

เมื่อตัดเอาเสียงอรรธสระ ข ญ ว เสียงพยัญชนะเหลว ร ล พ แยกออกไปเป็นเสียงอีก
ประเภทหนึ่งคือเศษวรรคแล้ว ก็จะเหลือเสียงพยัญชนะระเบิด พยัญชนะกึ่งเสียดแทรก พยัญชนะ
เสียดแทรก และพยัญชนะนาสิก ดังนี้

ก้อง (โหมชะ)	ไม่ก้อง (อโหมชะ)		ก้อง นาสิก
	เบา	หนัก	
—	ก	ข ข ก ค ฅ	ง
จ	ฉ ช ฌ	—	—
ด ฎ	ต ฏ .	ถ ฐ ท ฑ ฒ	ณ
บ	ป	ผ พ ภ	ม
—	ฝ ฟ ฝ ศ ษ ส ห อ ฮ	—	—

เศขวรรคคือเสียง ย ญ ว ร ล พ

ถ้าจะนับเฉพาะหน่วยเสียงที่ใช้ในภาษาไทย ตักรูปที่ซ้ำเสียงกันออกเสียแล้ว เราก็จะได้เสียงในภาษาไทยเรียงตามลำดับวรรคตามฐานที่เกิดดังนี้คือ^{๔๑}

วรรค ห ฐานคอหอย	ห อ
วรรค ก ฐานเพดานอ่อน	ก ข ง
วรรค จ ฐานเพดานแข็ง	จ ฉ
วรรค ด ฐานฟัน โคนฟัน ปุ่มเหงือก	ด ต ถ น ส
วรรค บ ฐานริมฝีปาก	บ ป ผ ม ฝ
เศขวรรค	ย ร ล ว
รวมเป็น ๒๑ หน่วยเสียง	

แต่ในการเรียงลำดับเสียงต่าง ๆ ตามหลักการออกเสียง^{๔๒} เป็นสากลแล้ว การเรียงลำดับจะนับจากการออกเสียงตอนหน้าของปากลึกเข้าไปสู่ข้างในลำคอ จัดเอาเสียงที่เป็นประเภทเดียวกันไว้ในวรรคเดียวกันคือ แบ่งเป็นวรรคประเภทเสียงหยุดหรือระเบิด เสียงกึ่งเสียดแทรก เสียงเสียดแทรก เสียงนาสิก และเสียงอื่น ๆ ซึ่งมีคุณลักษณะแตกต่างออกไปจากประเภทดังกล่าว ในภาษาไทยเสียงต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่เสียงข้างต้น (lateral) เสียงถลอกกระดกหรือรว (trill or retroflex) เสียงกึ่งสระ (semivowels) เสียงในแต่ละวรรคก็จะไล่เรื่อยจากฐานกรณริมฝีปากเข้าไปจนถึงในคอ การเรียงลำดับพยัญชนะไทยตามหลักดังกล่าวจึงเรียงได้ดังนี้

๔๑. เสียงสูงที่ารวมเป็นหน่วยเสียงเดียวกัน

หยุด, ระเบิด เบา ไม่ก้อง ก้อง หนัก ไม่ก้อง	ป ต ฎ ก อ บ ต ฎ ผ พ ภ ถ ท ธ ร ฐ ฑ ฒ ข ฌ ค ฅ ฌ
กึ่งเสียดแทรก เบา ไม่ก้อง หนัก ไม่ก้อง	จ ฉ ช ฌ
เสียดแทรก เบา ไม่ก้อง	ฝ ฟ ศ ษ ส ห อ
นาสิก ก้อง	ม น ณ ง
เศษวรรค ข้างลิ้น ก้อง	ล พ
รว ก้อง	ร
กึ่งสระ ก้อง	ว ข ญ

และเมื่อนับแต่เฉพาะหน่วยเสียงพยัญชนะเท่านั้นจะเหลือ ๒๑ หน่วยเสียง คือ

วรรคเสียงหยุดหรือระเบิด	ป บ ผ ต ค ถ ก ข อ
วรรคเสียงกึ่งเสียดแทรก	จ ฉ
วรรคเสียงเสียดแทรก	ฝ ส ห
วรรคเสียงนาสิก	ม น ง
เศษวรรค	ว ล ร ย

ต้องพันธุ์ มณีรัตน์
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์